

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

J. V. CHRISTENSEN

TIDER OG SKIKKELSER
I MIDTSJÆLLANDS
HISTORIE

(VIII)

SÆRTRYK AF RINGSTED FOLKETIDENDE

RINGSTED
FOLKETIDENDES BOGTRYKKERI
1931

EN SLÆGTSHISTORIE
FRA TYBJERGGAARD

Den gamle General*).

De Mænd, der i 1864 var i første Linie — være sig politisk, militært eller folkeligt — er nu alle borte, nogle af dem for længe siden.

Dag efter Dag bringer Telegrafens Bud om de sidste Veteraners Bortgang i meget høj Alder. Og der er forløbet over 35 Aar, siden den sidste af Krigens Overgeneraler, P. F. Steinmann paa Tybjerggaard, gik til Ryes Brigade. I Folkebevidstheden er hans Navn særlig knyt-

---

*) P. F. Steinmann (I) indtræder paa Artillerikadetakademiet 1794. P. F. Steinmann (II) udtræder af Hæren 1882 og dør 1894, samme Aar som P. F. Steinmann (III) tager sin Afsked fra Hæren.

tet til den sidste af Krigens mange Ulykker, Tabet af Als. En stor Del af Nederlagets Smerter udfældede sig i Bitterhed om hans Navn, selv om hans Omdømme ikke officielt tog Skade.

Hans Stilling i vor Hærs Historie baade den Gang, før og siden er imidlertid saa betyden- de, at hans Personlighed vurderes ganske ensidigt, hvis man lader sig nøje med Karakteristiken: „Det var ham, der tabte Als.“

Prøver man at løfte hans Skikkelse ud til Beskuelse i det enkelte, vil det hurtigt vise sig, at man staar overfor en Personlighed, der vel er ensidig militær, men hvis Livshistorie er rigt bevæget ved sine Handlinger, sit Slægtsforhold, sit Møde med Mennesker og sit indre Liv, saavidt man har Adgang til at lære det at kende. Betydelige Personer, der har præget Danmarks Historie, har krydset hans Livsbane, der ogsaa en enkelt Gang

har slaaet et Sving ud af sin rette militære Linie ind over Politikens Vejkryds. Men Hovedindtrykket, man bevarer, er en renskaaret Soldaterprofil med værdifulde, almen menneskelige Egenskaber.

Slægten.

Slægten Steinmann er ikke — som Navnet uvilkaarligt indgiver En Forestilling om — af tysk, men fransk Ophav. Thi ganske vist er Slægtens første Repræsentant i Danmark (Pierre Frédéric Steinmann) født i Mannheim 1737, men dertil var Slægten indvandret fra Frankrig, og Pierre Steinmann skrev, hvad bevarede Breve i Familiearkivet beviser, Fransk som sit Modersmaal. Pierre St. var Boghandler i København i fransk Litteratur.

Navnet Pierre Frédéric — fordansket Peter Frederik — gaar igen i Slægtens tre følgende Led. Og med Sønnesøns Søn, Oberstløjtnant, Kammerherre P. F.

Steinmann til Tybjerggaard er Slægtens Mandslinie uddød (1910).

Sønnen af den franske Boghandler og hans Hustru, f. Salicath, Peter Frederik Steinmann (I), f. 1782, d. 1854, førte den militære Tradition ind i Slægten, ligesom han blev sjællandsk Godsejer. Han blev ved sit første Ægteskab (1809) beslægtet med to kendte sjællandske Herremandsslægter, Neergaard og Quistgaard, idet hans første Hustru var født Neergaard, paa mødrene Side en Quistgaard. Hans første Hustrus Broder var Major Jac. Neergaard til Tybjerggaard. Hustruen døde 1824, 9 Aar efter døde Svogeren, og 1835 ægtede P. F. St. sin Svigerinde, Sophia Magdalene, f. Dinesen, Datter af den sjællandske Godsejer, Justitsraad A. D. til Kragerupgaard. Ved dette Ægteskab kom Tybjerggaard i Slægten Steinmanns Besiddelse.

Paa denne smukke gamle

Gaard har Slægtens Medlemmer i tre Led haft deres Hjem med de meget lange Mellemrum, i hvilke de offentlige Tjenesteforhold lagde Beslag paa deres Kræfter. I de snart 100 Aar, i hvilke Slægten har haft Godset i Besiddelse, har den bevaret og udviklet et godt Omdømme i den stedlige Befolkning. P. F. St. (I) nævnes som en af de første Godsejere, der afskaffede Hoveriet.

P. F. Steinmann (II) var født 1812 i Faderens første Ægteskab som eneste Søn (der var to Døtre, af hvilke den ene døde som 14-aarig samme Aar som Moderen, 1824, den anden, Sigismunde, blev gift Castenschiold).

Det synes ejendommeligt nok at være Pierre Steinmanns franske Boglade, der gav Stødet til, at Bærerne af denne Slægt i tre Led gennem mere end 100 Aar kom til at tjene i den danske Hær, for de to første Leds Vedkommende i de højeste Stillinger. Tiden op imod forrige Hundred-

aarsskifte var jo stærkt fransk bestemt. Og Pierre St. havde i Tilknytning til sin Bøglade aabnet en fransk Læsestue, hvor Dattidens mest fremtrædende Mænd kom. En af disse (General F. C. Bülow) fik 1794 Peter Frederik (I) ind paa Artilleriakademiet. Med støt Dygtighed og aldrig svigtende Pligttroskab rykkede han op gennem alle Graader, til han 1839 blev Chef for Generalstaben, en Stilling han beholdt lige til 1852 — altsaa ogsaa under Treaarskrigen. Magthaverne af 1848 vilde dog ikke anvende ham i den aktive Armé, hvilket skyldtes hans konservative Anskuelser, der ikke passede til Tidsaanden (Biograf. Lex.). I en Afhandling af General A. Tuxen (Historisk Tidsskrift 1925) gengives et Brev fra Læssøe om Forholdene i Hærledelsen, og Tuxen tilføjer i en Note: „General P. F. Steinmann (I) var som forstokket Topograf Læssøes bête noire [sorte Dyr].“

Forøvrigt tyder et Brev fra P. F. St. (II) (18. April 1848) paa, at den gamle General har bestræbt sig paa hurtigt at indordne sig under de nye Forhold i 1848. „Dit Brev glædede mig,“ skriver Sønnen, „da jeg ser, hvorledes Du i din Alder har sat Dig ind i disse nye Forhold; i mine Tanker havde jeg bestemt Dig til kommanderende General derovre.“

Saaledes blev det jo ikke. Men paa Baggrund af den foranførte Karakteristik og det citerede Brev fremtræder en Udtalelse i et Privatbrev fra P. Fr. St. (I) (14. September 1850) til Sønnen som et talende Vidnesbyrd om hans Loyalitet. Han skriver bl. a. (14. Sept. 1850):

„Jeg har i denne Tid gjort det, som adskillige ikke have. Jeg har nemlig her paa Christiansborg i Mandags, da jeg forgæves har lagt (!) med Admiral Lütken paa Rejse til Frederiksborg i den Anledning, i en Audiens gratule-

ret Kongen til hans Formæling og dernæst, som jeg udbad mig hans Tilladelse til, gratuleret Grevinde Danner i hendes Bopæl paa Slottet i Mezzaninen, hvor Kongen altid har haft sin mindre Lejlighed. Jeg betragter den Sag saaledes, at da han altid har været meget venlig og artig mod mig, da jeg vidste, det vilde være ham kært, da hun er Kongens Kone, og jeg intet har at vente hos hende, knap hos ham . . . betragtede jeg min Gang som en ren Etikettesag. — Hvad Jomfru R. har været var ikke min Sag; hun er Kongens Kone. — Maaske jeg ogsaa en Gang skrev Dig, at jeg ved et Besøg hos Kongen ved Lejren i Søborg i Sommer med Skæbnens Magt traf paa, at han netop den Dag havde hentet hende fra Nakkehoved, hvor hun brugte Badene, til Lejren, og han, strax da de var stegne af Vognen og blev meldt, kom mig i Møde og sagde: „Nu skal jeg præsentere Mus.“

Dermed var altsaa en Indledning gjort, som saa meget mere opfordrede mig til ikke at være frastødende, og dermed var jeg mat og færdig i den Retning.

Hvad hendes Væsen og hele Maintien [Holdning], saavel i Kongens Nærværelse som da jeg nu gratulerede, angaar, er det meget næt, frit og behageligt, men meget beskedent, og hun har god Konversationsevne og taler med Forstand. Hun blev meget glad over, at jeg ønskede at gaa til hende . . .“

Brevet viser os den gamle Officer som den kongetro Mand, der samtidig overfor Sønnen, for hvem han intet skjuler, lader skinne stærkt igennem, at „Hofvisiten“ kræver en Slags Undskyldning. Samtidig søger han dog at yde Grevinden Retfærdighed. Senere hen er han langt skarpere i sin Karakteristik, som da han i et Brev (12. December 1851) fortæller, at han har været til Soiré hos Dronning Caroline

Amalie og derefter tilføjer: „men Kongens Hof med alt Indbegreb er blevet mig en Modbydelighed.“

Forholdet mellem den første Steinmann paa Tybjerggaard og hans Søn, den senere Overgeneral, er det smukkeste mulige. Sønnen er Faderens ét og alt. Og den bevarede fyldige Brevsamling paa Tybjerggaard (særlig fra Krigsaarene) afgiver et dobbelt Bevis paa sønlig og faderlig Hengivenhed og dyb Følelse for alt, hvad der angaar Fædrelandets og særlig Hærens Sager.

Allerede som 11-aarig var Peter Frederik Aaret før sin Moders Død kommet bort fra Hjemmet (1823), og gennem en grundig Uddannelse blev han som 26—27-aarig i Stand til at paatage sig betydelige Opgaver som Udsending til fremmede Lande.

Mærkeligt nok skulde han ligesom sin Fæder i en ung Alder friste den tunge Skæbne at miste en elsket Hustru. Som ung Kaptejn havde han i 1841 ægtet en nyde-

lig Dame af det højeste Selskab, Komtesse Anna Johanne Elisabeth Schulin, Datter af Amtmand, Greve Johan Sigismund S., et Ægteskab, som der ikke blev set paa med Velbehag, da den unge, men ret uformuende Officer ikke ansaas for et passende Parti for en Grevedatter.

Dertil kom, at Steinmanns Helbred ikke var godt; hans Bryst var angrebet, og han maatte gentagne Gange søge Helbredelse ved Rejser til Syden. Men Ægteskabet blev meget lykkeligt, og det var et frygteligt Slag for ham, da hans Hustru, der i Ægteskabet havde skænket ham en Søn og en Datter, den 10. September 1847 afgik ved Døden.

Steinmann hører ikke til dem, der bærer Hjertet paa Læben; men man føler dog — endnu 3 Aar efter Adskillelsen, — hvorledes Smerten dirrer, da han i et Julebrev (19de December 1851) svarer paa et Forslag, som Faderen har gjort ham angaaende Op-

løsningen af det Hjem, der endnu staar i København og har staaet der siden Hustruens Død gennem de tre bevægede Krigsaar:

„Jeg er besluttet paa, naar jeg en Gang kunde komme over at opsigte den [Lejligheden] og sælge, hvad jeg ikke selv maatte anse det hensigtsmæssigt at beholde for mig og Børnene, men dels beror dette jo paa, hvorledes det bliver med dem og mig, dels vil jeg gerne selv holde tilbage, hvad jeg ønsker at beholde, da ved disse Genstande lever saa mange Erindringer for mig, der er mig dyrebare og endnu altid bringer mig Taarerne paa Kinden, naar jeg tænker derpaa.

Vel har disse 3 bevægede Aar været mig gavnlige, men den mindste Anledning kan forny Følelsen af mit Tab, som ikke kan erstattes. En Tomhed er opstaaet i mit Indre, som gør, at jeg med min Sjæl ligesom ligger paa stadig Rejse og ikke ser det hyggelige Hjem uden histoppe.

Dog hermed være det ikke sagt, at jeg absolut higer efter dette Hjem, det maa man overlade til Forsynets Bestemmelse, meget kan endnu glæde mig paa denne Jord, men Rosenskæret er borte og dermed Tillokkelsen. Man bliver mer resigneret til at sige: Guds Villie ske.“

Der lyser en inderlig gensidig Kærlighed og Højagtelse ud af alle de Breve, der er bevarede. De to Mænd aabenbarer deres inderste Tanker for hinanden. Et af de smukkeste Breve er vel nok det Svar paa et Fødselsdagsbrev til P. F. St. (I), som denne sender sin Søn først i Juli 1850. Det er som i én Sum Udtryk for hans Faderstolthed og Faderkærlighed og ved Tidspunktet, det skrives, lige som en Indvielse af Sønnen til dennes Deltagelse i den forestaaende store militære Afgørelse ved Isted. Det paagældende Afsnit af Brevet lyder:

„. . . Hvad du ytrede med Hensyn til min Fødselsdag, jeg tak-

ker Gud for de Goder, han i min Levetid har skænket mig, og den Kraft, han gav mig til med oprejst Hoved at bære de Sorger, han tilskikkede mig. — Blandt de største Glæder, han gav mig, var det, at han gav mig Dig. Han beskytte og bevare Dig derfor for mig, kære Peter, og langt, langt ud over min Tid, at jeg hisset fra kan se, at Du færdes vel, og at Livet tilsmiler Dig i et bedre Lys, end Du nu synes at øjne.“

Det sidste bevarede Brev i Samlingen er fra 1. April 1853; det indeslutter et Litografi af den elskede Søn.

P. F. Steinmann (I) døde den 11te December 1854 og ligger begravet paa Assistents Kirkegaard i København. Hans anden Hustru overlevede ham i 12 Aar og døde den 27de Marts 1866, 87 Aar gl.

Treaarskrigen.

Den unge danske Officer, der i Vaaren 1848 kom til Hovedstaden i det Sardiniske Kongerige, Turin

i Norditalien, fik i et Nu brat og voldsomt vendt sine Tanker mod sit nordiske Fædreland.

Kaptejn Steinmann var den Gang 36 Aar og havde 25 Aars Tjeneste i den danske Hær bag sig, idet han allerede i 1823 som 11-aarig Artillerikadet var indtraadt i Hæren. Han var en af Hærens mest berejste yngre Officerer, idet han lige fra 1839 Gang paa Gang var blevet benyttet i Sendelser til Udlandet, hvor han havde indhøstet Erfaringer og stiftet talrige Bekendtskaber, der bevarede ham i den venligste Erindring.

Rejsen i 1847—48 var vel nærmest gjort for Sundhedens Skyld, og for at han kunde komme til Ro efter det tunge Slag, der havde ramt ham ved Hustruens Død.

Efterretningerne om Martsdagens Hændelser hjemme i København møder ham i Turin, og her hører han ogsaa om den slesvig-holstenske provisoriske Regerings Dekret. Den 6te April

1848 afrejser han fra Turin, den 15de er han i København.

Midt i et langt Brev til Faderen staar den fyndige Sætning: „Jeg er rask.“ Han har øjeblikkelig meldt sig i Krigsministeriet for at faa Tjeneste i den aktive Hær. Han træffer ikke Krigsminister Tscherning hjemme og er urolig, da der er gaaet 3 Dage, uden at han har faaet Ansættelse. „Mine yngre Kammerater er smukt placeret, og Gud veed, hvad Stilling for mig kan blive anvist.“ . . . „Jeg haaber kun, at Tscherning snart maa komme hertil, at jeg kan faa en Bestemmelse.“ Ved Hjemkomsten møder ham Budskabet om, at en af hans Kammerater paa den i 1830 oprettede militære Højskoles Generalstabsafdeling, du Plat, der nu var Major, er gaaet over til Oprørerne. „Med du Plat gør det mig meget ondt; men han er en Forræder; det skal græmme hans gamle Fader frygteligt, og efter et Brev, som denne har skrevet

til ham, er han udtraadt af Prinsen af Augustenborgs Tjeneste og vegeterer nu i Hamborg.“ Senere i Brevet tilkendegiver han sine Følelser for den politiske Kursændring: „Hvor alt har forandret [sig] her; efter mine Anskuelser begriber Du, at jeg af mit Hjerte . . . [ulæseligt] . . . til det nye Regimente og anseer det umuligt, at den nu udviste Kraft kunde være udviklet af det gamle; Gud befrie os for en Reaction; men Gud befrie os ikke mindre for kommunistiske Ideer.“

Oberst (senere Krigsminister) C. F. Hansen, hvem Steinmann strax har søgt, har tilraadet ham at søge Tscherning, saasnart denne kommer tilbage fra en Rejse. Dette sker den 18de April. Steinmann fortæller om sin forcerede Hjemrejse fra Turin og skildrer sit brændende Ønske om en Stilling i den aktive Armé. Tscherning svarer, at alle Poster for Tiden er besatte, men at han skulde tænke paa at skaffe Steinmann

en Stilling. Dagen efter faar Steinmann imidlertid Budskabet om, at der ikke er Brug for ham i den aktive Armé. Han beder saa om at blive stillet til General Hedemanns Disposition. Til Faderen skriver han herom: „Lykkes det ej, bliver jeg altsaa her, Du begriber, med et blødende Hjerte; jeg har rejst over Hals og Hoved hjem, hvor sandeligen kun Sorg kommer mig i Møde, og sat mit hele Haab til at komme i Aktivitet; at alle Hovedposter var besatte, var naturligt; men jeg havde dog Haab om at blive anvendt paa en eller anden Maade, og hvad i Dag er sket med Sauerbreys Ansættelse (som Stabschef ved et nyt Flankekorp, den Stilling, St. senere fik), forekommer mig næsten, som Tscherning ej vil benytte mig“ . . . „Sandsynligvis har Tscherning alt talt med Sauerbrey derom, da han den 18de returnerede, men under alle Omstændigheder er det meget kræn-

kende og meget haardt for mig“
 . . . „Jeg s k a m m e r mig næsten
 ved at gaa her paa Gaden, me-
 dens hele Verden bliver brugt.“

Den 22de træffer han Tscher-
 ning og forebringer Ønsket om
 at blive stillet til General Hede-
 manns Raadighed, men Tscher-
 ning svarer, at Hedemann har
 Officerer nok, og det er aldeles
 nødvendigt, at her bliver Office-
 rer tilbage, da man ikke kunde
 vide, hvad der fremdeles vilde
 ske, og man ikke saaledes kunde
 blotte sig; Tscherning forsikrer,
 at Steinmann kunde være vis paa
 at blive anvendt, naar hans Kræf-
 ter behøvedes.

Steinmann kan dog ikke falde
 til Ro med den Forklaring. Hans
 Breve fra disse Dage giver et le-
 vende Indtryk af hans brændende
 Iver. Han staar i disse Breve som
 et typisk Billede paa den higende
 Offervillie, der har givet „Aanden
 fra 48“ dens Navn. Men tillige er
 de et Vidnesbyrd om hans Ret-
 sind og hans gode Forstaaelse af

Tilstandene, naar han indskærper sin Fader, der jo som Chef for Generalstaben kan øve Indflydelse, endelig ikke at foretage Skridt til Fordel for Sønnen. „Jeg er ikke vant til ej at blive brugt, saa jeg derved er dobbelt ildestemt.“

Ventetiden bliver dog ikke saa lang. Slaget ved Bov stod den 7. April, Slaget ved Slesvig den 23. April. Og allerede den 28. April faar Steinmann Ordre til at gaa til Middelfart for at besørge Forcølingen af de Tropper, der ventes fra Als og skal anbringes i Kantonnement paa Fyns Vestkyst.

Den 30. April er han i Middelfart, finder Stillingen fortvivlet, da Prøjserne kan gaa helt op i Nørrejylland uden at møde regulært Infanteri. Den 2. Maj skriver han: „Det er sørgelige Dage her ... Fjenden er uden al Tvivl i Aften i Kolding, Fredericia er rømmet, og sandsynligvis har vi ham i Morgen i Snoghøj ... Man-

ge Kommandoer med Heste etc., som var designerede til Fredericia, kommer nu som vildfarende hertil" ... „General Wedell-Weællsborg [dav. Chef for højre Flankekorps] var her og; man læster hans Førelse af Kavalleriet; de var mer løbne som en Flok Hunde for Skygebilleder end som Mænd; det hele Kavalleri er i en maadelig Stand og maa have Ro ..." Brevet former sig om en skarp Kritik af hele Ledelsen. „Enhed mangler". „Alt tabt, snart ogsaa den ved Slesvig tilfægtede Ære. Og dog har Landet ingen Opofrelse skyet". Baggrunden for dette Mørksyn var hele Situationen efter Slaget ved Slesvig, der havde foranlediget et uordnet Tilbagetog, der til Tider udartede til katastrofisk Flugt op igennem Sønderjylland. Panikagtige Rygter og Mangelen af sikre Efterretninger, Krigsministeriets Indgriben og den almindelige Usikkerhed giver sig klart

ti Kende i Steinmanns foran citerede Breve.

Den gamle General holdt sig ikke sin Søns strenge Paalæg efterretteligt. Den 9. Maj skriver han til Sønnen, at han har talt med Krigsministeren, der ytrede at der var eller vilde snart blive skrevet til General Hedemann, at Steinmann enten skulde til Als under Oberst C. F. Hansen eller stilles til Hedemanns Disposition. Steinmann selv var den 10. Maj kommet til Nyborg for at klare alle de Tropper og Frikorps af hinanden, som var kommet dertil, drive paa Kompletteringen, Armeringen etc. etc.

Den 12. Maj var Hovedkvarteret blevet forlagt til Odense, og Steinmanns Arbejde falder i de følgende Uger her.

Men den 27. Maj udnævnes han til Major, og skønt man vil beholde ham ved Generalkommandoen i Odense, udvirker han dog, at han bliver ansat som

Stabschef hos Oberst Juel, der kommanderede det nu som højre Flankekorpsets benævnte Korps.

Et nyt, stort Fremstød i Sønderjylland var i Gang, og Steinmann naaede saaledes det attraaede Maal: at komme til den kæmpende Del af Hæren. Og han kom der forsaavidt tidsnok.

Under Kampene i det østlige Sønderjylland i Juni Maanedes første Halvdel havde Juels Korps en uheldig Affære, idet det — efter at Dele af Korpset havde lidt et mindre Nederlag ved en Overrumpling ved Hoptrup — gik sporenstregs tilbage til Kolding for at undgaa et befrygtet større Angreb, som der slet ikke var Fare for. Da Misforstaaelsen opdagedes, søgtes den rettet. Men Overkommandoen var blevet vred. Flankekorpsets Chef blev overført til Rytterbrigaden og Steinmann sendt til Generalkommandoen paa Fyn. N. P. Jensen siger, at Steinmann ikke havde

nagtet sin Opgave, hvorimod Vaupel udtaler, at Juel trak Steinmann med sig i sit Fald.

Steinmanns Tilbagevenden til den aktive Armé ved Felttogets Genoptagelse i 1849 som Stabschef hos General Rye tyder paa, at den sidste Opfattelse er rigtigere end den første. Den gamle General sender sin Søn (11. Juni 1848) et Brev, i hvilket han paa stilfærdig Maade ytrer sig: „Jeg vil bede Dig, ifald der skulde efter din Følelse være Anledning til nogen Ærgrelse, for alting at søge at betragte det Hele med Rolighed og Overlæg. Om Ministeren ogsaa i første Øjeblik kan være ilde stemt, dels over forgæves Forventning af Rapport, dels over, at der skulde være sket Fejl, saa kommer han dog gerne til et retfærdigt Resultat, da han har megen naturlig Ro og vist ikke er partisk. I første Henseende har jeg jo faaet dine Gendrivelser, som jeg maa give Med-

hold, og i sidste Henseende kan det jo nok være sandt, at der er sket Fejl ved Avantgarden, og jeg tilstaar — dog uden at dømme, thi det kan man kun, naar man havde været i selve Affæren og paa Stedet, — jeg tror især med Kavalleribrigaden maa der søges Fejl ... Jeg kender ej, hvorledes dit Forhold til Juel har været; jeg antager dog, at han har lagt sin Skæbne i din Haand og ingen Hindringer lagt dig i Vejen — men jeg kan dog ej bestemt vide det."

Steinmann selv følte sin Forflyttelse til Odense som noget uforstaaeligt; „thi“, skriver han i et Brev til sin Fader den 11te Juni 1848, „skulde en Stabschef strax bort ved et Korps for hvert lille Tab, da havde Læssøe længst været borte fra Hovedkorpset.“ Men den gamle General trøster: „Den gode Sag vil altid sejre, kære Peter, vidste Du, hvor mange Krænkelser netop i Tjenesten jeg har mødt i mine Dage . . .

dog har jeg sluppen igennem med Ære til Dato . . . Dit Renomé ved Staben er Dig ogsaa en Betyggelse . . . der kommer altid blidere Dage efter Uvejr . . .“

Steinmann er paa Fyn hele Aaret 1848 og arbejder ved Generalkommandoen. Af og til bryder hans personlige Sorg igennem i hans Breve. Arbejdet tilfredsstiller ham ikke, da Retningen for det gaar imod hans Overbevisning. „Er det virkelig Ministerens Alvor at ville opløse hele Arméen for til Foraaret at skabe en Landstorm. En Armé paa 40,000 Mand vejer mere end en 14 Dages Landstorm paa 60,000; der er ikke én Stemme i Arméen derfor uden Kaptejn Müllen“ (Brev af 10. Novbr.).

Da Martsministeriet falder, beklager han dets Afgang, „men vil virkelig Krigsministeriet midt i al denne Bevægelse og usikre Stilling føre sit almindelige Væbningssystem igennem, da bekla-

ger jeg ikke hans Afgang (Brev 16. Novbr. 1848).

„Jeg forsikrer Dig, at jeg som vist hele Arméen aander friere. Med al Respekt for T.s [Tscher-nings] gode Egenskaber var han dog den vilkaarlige Despot, saa man altid var uhyggelig stemt; dertil manglede han aldeles Takt, og mindst af alt var han Militær, hvilket ikke var smigrende for Arméen. Jeg betragter det godt fra alle Sider set, at han er fjernet og haaber ej han kommer igen . . . Hvad mener Hansen (Krigsminster C. F. H.) om al den Vilkaarlighed, T. har vist mod Generalstaben? Mon han vil redressere den?“ (Brev 26. November 1848).

At der bag Steinmanns stærke Ord om Tscherning ligger Bitterhed mod denne som Følge af Hoptrup-Affæren, fremgaar direkte af et Brev af 5te December 1848 som Led i en Meningsudvexling med Faderen: „Det fornøjer mig dog, at Du nu bagefter ser,

at Oberst Tscherning var inkonsekvent og som Følge deraf partisk; Du kan tro, at jeg i min Stilling har haft Lejlighed til at erfare hans gode som slette Sider og med god Grund ikke gad aabne min Mund til ham, da han som Minister kom herigennem [Odense]; jeg haaber heller ikke, at vi fremdeles skal komme til at tale sammen og kan ej nægte, at jeg betragter den Ende, han gav Hoptrup-Sagen, hvor han saa skændigt har forløbet sig og brugt Ukvemsord (i en Skrivelse til Kommissionen taler han bestandig om *F l u g t e n* —til Kolding) som højst uværdig . . .“

Først den 30te December naar Kongens Resolution af 6. Oktober i Hoptrup-Sagen til Odense.

At Steinmans Kritik af Tschernings almindelige Forholdsregler udspringer af hans personlige Bitterhed, er som sagt utvivlsomt. Tscherning havde gjort et stort forberedende Arbejde til Styrkelse af Hæren. September

1848 var den udvidede Udskrivningslov traadt i Kraft. Og denne Tanke videreførtes til sin Konsekvens, da den almindelige Værnepligt indførtes (Februar 1849). Katastrofen ved Eckernførde danner den triste Indledning til Krigsbegivenhederne i 1849, og denne Ulykke bliver den indirekte Aarsag til, at Steinmann slipper bort fra Fyn og atter indtræder i den aktive Hær, medens Læssøe, der havde været Stabschef hos den Øverstkommanderende, General Krogh, samtidig med Kroghs Tilbagetræden sendes til Fyn, til „Invalide- og Retræteposten“ i Odense, som han kalder den. N. P. Jensen mener, at Læssøe maatte have været selvskreven til Stabschefposten hos Rye; men Steinmann fik den.

Steinmann har i et Brev til sin Fader givet et fængslende Øjebliksbillede fra dette utvivlsomt for hans Løbebane afgørende Vendepunkt.

14de April 1849: „At der har

fundet Rivninger Sted mellem Gen. Kr. [Krogh] og Krigsministeren, har jeg Grund til at tro, thi i Tirsdags, da jeg var i Middelfart for at inspicere Lillebælts-Batterierne, ankom netop Hovedkvarteret dertil fra Als, og man ytrede sig med stor Utilfredshed over Ministerens Befaling til at forlade Stillingen paa Dybbølbjerg. Det var forresten ret kuriøst. Jeg var Mandag Nat taget derned [til Middelfart] og tog efter at have eftersat alt Kl. 4½ ud til Hindsgavl for at spise. Da jeg efter Bordet gik en Tur med Kammerjunker Fønss i Haven, ankom netop Dampskibet „Ophelia“, og da jeg havde bestilt min Vogn Kl. 6 paa Hindsgavl, traf jeg saaledes i Middelfart sammen med hele Hovedkvarteret, der var mig saa meget kærere, som jeg med Læssøe, med hvem jeg havde en lang Samtale om Tjenestegæster, fik flere Ting afgjort. Forresten ytrede jeg ham intet Ord om min personlige Stilling; til

Krogh derimod sagde jeg, at det skulde være mig kært, om han vilde bringe mig i en anden Aktivitet. Nu er det faldet ganske anderledes ud; der maa være kommet en Kurre paa Traaden“. Han ytrer sig om sin kommende Stilling, om hvilken han endnu ikke har faaet Besked. „Jeg vil haabe at have mer Held med mig end i Fjor“ . . . „Ulykken med „Chr. VIII.“ var stor, en frygtelig Sorg for mange Familier, men vor Stilling forringer sig efter min Mening intet Haarsbred derved . . .“

Ved Ryes Brigade.

Steinmann fik Ordre til at melde sig ved Ryes Korps som Stabschef. Og den 22. April 1849 — et af Treaarskrigens mest kritiske Øjeblikke — tiltraadte han Stillingen. Hans gamle Fader, der paa alle Omraader er sin Søn en kærlig og omhyggelig Raadgiver, skriver samme Dag — 22. April — et udførligt Brev til Sønnen,

i hvilket det hedder om dennes nye Foresatte, General Rye:

„Jeg mener, han er en kraftig Mand, som siden kan faa klare Ideer om, hvad der skal foretages. I saa Fald er dit Kald lettere, og stoler han paa Dig eller giver Dig i sin Vold, saa konferer dog altid med ham og hør hans Villie, hvor han udtaler den.“

Stillingen, som den var i hine Dage, er godt skildret i et lille Digt:

Det myldred' over Kongeaa,
det glimted', og det knalded'
det var, som om den sidste Slaa
fra Danmarks Dør var faldet.

De fjendtlige Tropper rykkede i store Skarer frem i Sydjylland. Ryes Modstød førte til Slaget ved Kolding den 23. April. Steinmann viste sig her som den modige, rolige Mand; til Hest førte han en Bataillon frem i den stærkeste Kugleregn. Hesten blev skudt under ham; men han førte Tropperne til den bestemte Plads.

Overmagten var imidlertid for

stor. Rye maatte gaa tilbage og blev staaende mellem Kolding og Vejle indtil den 7. Maj. Da var det, at Rye — stadig med Steinmann ved sin Side — begyndte det Tilbagetog, under hvilket han opholdt Fjenden (Prøjsere, Bayrere og Hessere) i flere Uger. I denne Tid var S. stadig ved Ryes Side.

Den 21. Maj stod der en Rytterfægtning ved Aarhus. En Halv-Eskadron danske Dragoner var Nord for Aarhus kommet i Knibe overfor to prøjsiske Husar-Eskadroner. Baade N. P. Jensen og Vaupel fremhæver Ryes og Steinmans fælles Ære for i det kritiske Øjeblik at have sat to Eskadroner af det fynske Dragonregiment ind i Kampen med det Resultat, at Danskerne drev Fjenden paa Flugt og bl. a. tog en Prins af Salm-Salm til Fange.

Steinmanns Andel i denne Affære har man endnu paa Tybjerggaard et synligt Bevis paa: I den

Vaabensamling, der pryder hans Arbejdsværelse, danner en Officers-Ryttersabel Midtpunktet. Det er den Sabel, som Prinsen af Salm-Salm overrakte ham, da han gav sig til Fange. Slægten har senere ønsket at faa Sablen tilbageleveret; men dette blev afslaaet.

De danske Dragoner indlagde sig ved denne som andre Lejligheder megen Berømmelse, hvad bl. a. fremgaar deraf, at om Aftenen, da Kampen var endt, sendte de prøjsiske Fussilerer og sachsiske Garderyttere, der havde deltaget i Kampen, Dragonernes Forposter følgende Brev:

„God Aften! Den medfølgende Flaske Brændevin og et Pund Tobak sender vi eder, tapre Dragoner, som Tegn paa vor kammeratlige Hengivenhed. Gid begge Dele maa bekomme Eder godt. Vi beder om, at Flasken maa blive tilbagesendt.“

Det var før Giftgassen blev opfundet.

Ryes Tilbagetog gennem Jyl-

land, hvorved han trak betydelige fjendtlige Styrker efter sig samtidig med, at han holdt sin egen Hærstyrke sammen og i god kampdygtig Form, er blevet meget berømmet.

Man har ment, at det var den folkeyndede Læssøe, der ledede dette Tilbagetog. Men denne udmærkede Mand, der Aaret efter faldt ved Isted, og hvis Navn lever i alle danske Hjerter, har ikke ønsket, at der skulde herske Misforstaaelse paa dette Punkt. Æren var ikke hans.

Det var Major Steinmann, der udarbejdede alle Bestemmelserne for Tilbagetoget.

Et Brev fra Olaf Rye.

Ved Helgenæs gik han ombord,
 Hvor er han? spurgte Fjenden.
 Men Bølgen glatted ud hans Spor,
 og tavs var Nordenvinden.

Saaledes skildres Ryes Afmarch til Søs til den berømmelige Kamp ved Fredericia. Da Steinmann hin Juninat tog Af-

sked med General Rye, anede han ikke, at det var sidste Gang, han skulde se den gæve Nordmand, med hvem han havde samarbejdet under de mange Farer, der havde truet den tilbagegaaende Hær.

Direkte Udtryk for Steinmanns' Følelser i denne Stund foreligger der ikke. Men om det inderlige Forhold, der har bestaaet mellem Rye og hans Stabschef foreligger der ejendommelige Vidnesbyrd. Oberst le Maire siger i Steinmanns Eftermæle („Vort Forsvar“), at det var med Sorg, at Rye fulgte Ordren om at lade sin Stabschef blive tilbage paa Helgenæs. — Rimeligvis hænger det sammen med, at det oprindelig ikke var Overkommandoens Plan, at Rye skulde forlade sit Korps. Men da Batalionerne afmarscherede, ønskede Rye at følge dem og føre dem. Saaledes fortæller i hvert Fald N. P. Jensen i „Kampen om Sønderjylland 1849“. Af en Fremstil-

ling, som Steinmann giver sin Fader (dateret Hjortshøj den 9de Juli 1849), at dømme synes Forholdet dog at være noget anderledes. Steinmann skriver bl. a.:

„Den 1. gik min General bort med 3. Bataillon: han havde egentligen ønsket at blive her tilbage med Korpset, saa megen Lyst han end havde til at være med paa selve Dagen, men pludselig fik han Ordre til selv at komme derover med, dog saaledes at jeg skulde forblive hos Oberst Flint, der nu kommanderer General Ryes Korps, som jeg haaber, det skal blive ved at hedde, saalænge det bestaar. Han var sikkert ogsaa strax kommet tilbage, hvis Gud ikke havde bestemt det anderledes . . . Jeg har et Brev fra ham den 4de (han faldt den 6te), hvor han fortæller mig, hvorledes alting stod m. m., da vi jo havde talt saa meget om den Sag . . .“

Det Brev, Steinmann hentyder til i foranstaaende, er sandsyn-

ligvis det sidste, der foreligger fra General Ryes Haand.

Det er baade ved sin Form, ved sit Indhold og ved Tidspunktet, hvorpaa det er skrevet et betydningsfuldt historisk Aktstykke, der gengives her efter sin Ordlyd:

„Min bedste Tak, Hr. Oberstleutenant, for Deres Brev af 2. dennes. At den lille Fangst glædede mig, kan De tænke Dem; thi jeg betragter mig endnu som henhørende til Korpset. At jeg først ankom her om Aftenen Kl. 7½, skrev Wedelfeldt Dem. Mandag Morgen kørte jeg til Hovedkvarteret, hvor jeg ogsaa traf de Meza, som Bülow specielt havde faaet Krigsministerens Ordre til at lade deltage i det paatænkte Foretagende. Han forelagde os det Spørgsmaal, om vi ansaa det bedst og rigtigst at angribe Insurgentene eller landsætte i Gjenner Bugt og gaa mod Sundeved. Jeg erklærede mig for Insurgentene først, og hvis det lykkedes, da tage endnu 4—5 Ba-

tailloner fra Als og gaa til Gjenner Bugt, — dette blev ogsaa bifaldet af de Meza. Jeg fremhævede Nødvendigheden af at gøre det strax, men saa blev der bevist, at det umuligt kunde ske som i Aften d. 4de til Fredericia og saa Angrebet ske om Natten Kl. 12 for at lide mindre af de fjendtlige Batterier. Jeg vilde gaa med 3 Brigader gennem Byen og den 4., som skulde være 6 Batl., skulde landsættes ved Skjærbæk eller Snoghøj. Meza ansaa denne Landsætning for farlig, ligesom ogsaa Bülow ansaa Brigaden som opofret i Tilfælde af et Uheld. Men ved Erritsø staar kun 4 Batl., hvoraf den ene er opløst i Forposter, og saa maatte man antage, at der intet var vovet med 6 Batl. og den faste Villie at ville sejre. Jeg tilbød mig at ville tage denne Post, som 6. Brigade ellers skulde have, da de kom fra Assens, og saa var Meza ogsaa [af] den Mening. Flensborg var ganske derfor. Paa

den anden Side mod Trælde og Lillestrand har Fjenden 10—12 Batl. Hans Tilbagetogslinie antages at være paa Vejle. I Dag Kl. 9 var samtlige Brigadekommandører i Vejlbj. Rollerne skulde fordeles. Kavalleri og Artilleri er overført til Fredericia. 6. Brigade er jo paa Marsch til Gamborg. Paa denne Side staar endnu: 3. Brig.: 3 Batl, 4. Brig.: 3 Batl., 5. Brig.: 4 Batl. Disse kan alle oversættes fra Strib og Boring Bugt i 3 Timer. Men nu erklærede sig alle, Moltke, Schleppegrell, Meza, Ræder, Fibiger, Schlegel, mod Angrebet fra Snoghøj og Skærbæk som for farligt. kuns Flensborg og jeg derfor, og saaledes blev det forkastet. Men nu kunde 6. Brigade ikke komme til rette Tid, og saa blev det Hele opsat til i Morgen. Naar kuns ikke Rigstropper marschere ned fra Aarhus eller fra Sundeved er det lige meget, og endnu har man her ingen Efterretning om deres Marsch. Min Brigade gaar

over Ikast, og saa bliver 6. kuns Rest. Gud give os Held med dette Foretagende, saa vil ogsaa mere ske. Her regner det nu, saalænge vi er her, og jeg frygter, Vejene og Markerne ved Fredericia bliver næsten ufremkommelige. Tropperne maa ogsaa bivouakere i Fredericia; derfor ønskede jeg meget tørt og varmt Vejr, men dertil er ingen Udsigter. Saa snart Slaget er gjort, skriver jeg strax. Jeg og mine Adjudanter hilser Dem venligst og beder Dem ogsaa at frembringe Oberst Flindt, Kapt. Høst og St. Freiesleben den bedste og venligste Hilsen, ligesom ogsaa til Baronnen og Damerne.

Men sand Hengivenhed og Ven-
skab.

Deres

O l a f R y e.

Indsløv Kro d. 4. Julii i 1849,
Kl. 8 Aften.

(Brevet er skrevet med en smuk, let læselig Haandskrift. Interpunktionen i Brevet ganske

tilfældig. Det eneste Skilletegn, der anvendes systematisk, er Punktum. Rye skriver regelmæssig „ieg“ i Stedet for „jeg“. Flertals- og Entalsform anvendes i Flæng. Retskrivningen er i Afskriften moderniseret.)

Efter Ryes Død.

Man behøver ikke at udmale det dybe Indtryk, som Budskabet om Ryes Død -- trods Sejrsefterretningens Glæde — maa have gjort paa Steinmann, der var bleven tilbage som Stabschef hos Korpsets nye Øverskommanderende, Oberst Flindt.

Som altid er hans Fader den første, til hvem han har meddelt sine Tanker:

(Brudstykke af et Brev med Paaskrift 9. Juli 1849):

„... Nu er Klokken 12, saa jeg vil hvile noget efter at have expederet Posten. Jeg kan ikke glemme saaledes at have mistet min General, og dog, han er lykkelig; en skønnere Død kan vel

ikke haabes, og dertil øjeblikkelig.“

I det foran omtalte større Brev af 9. Juli skildrer han i uforbeholdne Udtryk overfor sin Fader sin Opfattelse af sin bortgangne Chef saaledes:

„General Rye var en meget human og venlig, godt begavet Mand med stor Lyst til at foretage noget og sparede aldrig sin Person i Ilden. Hans Idéer var ofte for dristige, idet han ikke agtede den nødvendige Forsigtighed; jeg har ofte maattet ytre mig bestemt imod ham, saasom han imellem kunde blive hæftig, men kort efter indsaa han det rigtige og takkede mig altid ...

Han var en behagelig Mand i Omgang, selskabelig og munter; han har fundet en hæderlig Død og næppe vil nogen kunne efterlade et skønnere Eftermæle ...“

I et senere Brev til sin Fader skriver Steinmann fra Hanstedgaard den 28. Juli 1849:

„Tak for de tilsendte Litogra-

fier af Rye, som har fornøjet mig og mange andre meget; det er ikke ilde, men det aabne Smil, som jeg saa godt kunde lide ved Rye, mangler; muligens et, som Gertner nu behandler, kan blive bedre."

Et Brev fra Ingemann.

Endnu et Vidnesbyrd om det nære Forhold, der har været mellem Steinmann og Rye foreligger der i et Brev fra Digteren I n g e m a n n til Steinmann som Formand for Komitéen til Rejsning af et Mindesmærke for den faldne Folkehelt. Brevet gengives i denne Forbindelse:

„Det har været mig et kært og hæderligt Hverv efter Hr. Oberstløjtenanten og den højtærede Komitées Opfordring at affatte de mig overdragne Indskrifter til Mindestøtten over vor uforglemmelige Olaf Rye. Hermed mit Forslag til de to Indskrifter paa Forsiden og Bagsiden. Det har været min Opgave

i den første med faa simple og kraftige Ord at betegne de mest fremtrædende Grundtræk i hans Karakter som Menneske og Kri-ger, baade naar han trak sig tilbage under Slag, og naar han førte sit tapre Korps lykkeligt og sejrrikt frem. De mere specielle Træk — hans Stilling i Hæren, hans elskværdige Forhold til Sol-daterne — hans sidste glimrende Bedrift -- Slagets Betydning for Fædrenelandet, som hos ham fik ved det Opsving den Sejr gav Folket, idet han selv derved i dobbelt Betydning gik Udødelig-heden i Møde — det skulde saa sammentrængt som muligt være Indholdet af Indskriften paa Bagsiden.

Det skal glæde mig, om det lykkes mig at udtrykke dette fuldstændig i den givne Be-grænsning. Bogstavernes og Li-niernes Antal er iagttaget. Med et enkelt Interpunktionstegn kan det maaske knibe, dog derfor finder Prof. Bissen vel Udvej, i alt

Fald faar det blive borte. Den hele Anordning af Monumentet finder jeg særdeles heldig. Den Kunstners Geni og Dygtighed, til hvis Hænder det er betroet, vil være Borgen for dets Udførelse.

Jeg beder Hr. Oberstløjtenanten modtage og bringe den samtlige ærede Komitée Bevidnelsen om min Højagtelse.

Deres ærbødigst hengivne

B. S. I n g e m a n n.

Sorø, 23. Marts 1850.

Jeg skriver i Dag til Major Wilster og sender ham en Afskrift af Indskriften."

Efter Oprørernes Nederlag ved Fredericia var Prøjserne blevet staaende ved Aarhus. Det lille Ryeske Korps havde søgt at skjule sin Svaghed ved at gaa angrebsvis til Værks. Under disse Strejfkampe, i hvilke St. altsaa har deltaget, lykkedes det en Gang ved et rask Fremstød at tage en Styrke paa 12 Mand til Fange.

Disse Kampe blev brat afbrudte, ved at der 4 Dage efter Fredericiaslaget sluttedes Vaabenstilstand i Berlin.

Og da Prøjserne 14 Dage senere rømmede Aarhus, skete det til Tonerne af „Den tapre Landsoldat“. De regulære prøjsiske Soldater holdt slet ikke af de slesvigholstenske Oprørere.

Hadet mod Prøjserne var saa stærkt blandt Slesvigholstenerne, at da den prøjsiske Øverstkommanderende, General Prittwitz, vilde aflægge et Besøg paa Lasarettet i Christiansfeld, svarede den slesvigholstenske Overlæge, at han ikke kunde forsvare at udsætte sine Saarede for den Oprørselse, som Generalens Besøg ufejlbarligt vilde fremkalde.

I Altona overdængede Pøblen de prøjsiske Tropper med Haansord, fordi de ikke havde hjulpet Holstenerne ved Fredericia.

I September 1849 opløstes Ryes — nu Flindts — Korps og

Steinmann ansattes som Stabschef hos General Moltke paa Fyn.

Ved Isted.

Ved Felttogets Genoptagelse var Steinmann vedvarende Stabschef hos General Moltke ved 1. Division, der aabnede Slaget ved Isted den 24. Juli ved Angrebet ved Helligbæk. Og Militærhistorikeren O. Vaupel betoner udtrykkelig, at det var efter Steinmanns Raad, at Moltke aabnede Kampen allerede den 24. Juli og derved trængte gennem Skovene Nord for Isted Hede, saa der aabnedes Vej for det egentlige Istedslags voldsomme Udførelse og heldige Resultat.

Men Følgen af Kampen var, at 1. Divisions Tropper udmattedes og maatte trækkes noget tilbage i Nattens Løb.

I N. P. Jensens Værk om Slaget gives dog Overkommandoen det væsentlige Ansvar for, at Tingene ikke gik helt, som de skulde.

Den følgende Dag ved Morgengry greb Divisionen atter ind i Kampen, og dens raske Opmarsch -- trods den foregaaende Dags Strabadser --- øvede sin medbestemmende Indflydelse paa Slagets heldige Udfald.

Ogsaa her har da Steinmann utvivlsomt fyldt sin Plads som tapper Soldat, og han var mellem dem, der førte vore Tropper frem over Lyrskov Hede -- den gamle Venderkampplads -- til Rigets ældgamle Grænsevold Dannevirke. I Julinatten efter Slaget bivouakerede han med sin Afdeling bag Volden.

Fra Gottorp Slot meldte Overgeneral Krogh til København:

„Efter 2 Dages Kamp har Arméen vundet en afgørende, men blodig Sejr og naaet Byen Slesvig. Vi har taget 5 Kanoner og 1000 Fanger. Vort Tab er stort.“

Der faldt halvnue Hundrede Mand og var 2350 Saarede.

Oprørerne havde 550 Faldne,

800 Saarede og mistede ca. 1500 Fanger.

Et Vidnesbyrd om Steinmanns gode Sønnesind er det, at efter Slaget iler hans første Tanker til Faderen:

Bivouak ved Schoubye (V. f. Slesvig) d. 26. Juli 1850, Kl. 9 Formiddag.

„Kun to Ord, kærester Fader, fordi Du skal se, at jeg endnu hører til de Levendes Tal, medens mange brave Kammerater er faldne, hvoraf jeg dog ingen vil nævne, da Efterretningerne endnu er usikre fra 2. Division. Schleppegrell er død, Bülow saaret. (Derefter følger en kort Oversigt over Begivenhederne). Det var en morderisk Kamp, Valpladsen var overalt besaaet med Saarede og Lig; jeg tør uden Ubeskedenhed sige meget at have bidraget til Sejren ...

Din hengivne Søn

Steinmann.

Lad din Tjener gaa op til

Oberstl. la Cours Kone og sige, at han er rask."

Den 2. August er han kommet saa meget i Ro, at han fra „Ziegelei ved Slesvig" kan sende et meget udførligt Brev om de nys overstandne store Tildragelser. Han har været i Slesvig By, dels for at afgøre nogle Tjenesteanliggender, dels for at se til Kendinge. Forresten glæder han sig ved, at Divisionskvarteret er lagt paa Landet; thi i Slesvig vilde der ikke være nogen Ro. Paa Landet bor man alle i ét Hus, og naar man ej kan klæde sig af og gaa til Sengs, kan mange rummes i Halmen i én Stue. Jeg ligger i Klæderne paa en Sofa i Arbejdsstuen, der er en Havestue, og har det uendelig meget bedre end i Skovby. Bülow [Schlepperegrels Stabschef, Oberstløjtnant B.] traf jeg i Gottorps prægtige Sale. Rapporten [den foreløbige] i Berlingske Avis gouterer jeg ej; den nævner General Meza tre

Gange og knap General M. [Moltke] eller 1. Division, som dog upaatvivleligen maa have Hovedæren af Dagen .

Den paa disse Breve følgende Brevvexling skal der gengives nogle Brudstykker af, fordi den paa saa smuk Maade afspejler det altid hjertelige Forhold. Den gamle Steinmanns Brev er dateret 31. August 1850 og indeholder følgende:

„Kære Peter. Du indser, at dit Brev af 26. Juli, skreven i Bivouak ved Schubye [Skovby, V. f. Slesvig] var mig en urostillende, velsignet Balsam. Jeg tøvede med at skrive igen, da jeg troede Arméen strax efter Hvile og Ordning var gaaet frem igen for at jage Fjenden over Eideren og gav Dig andet at tænke paa end læse Breve. Imidlertid er det ikke sket saaledes og mærkes min Uvished voxende . . .

Hvad Du melder mig om din Del i Sejren, glæder mig inderligt. men byg altid paa din gode Sam-

vittighed; thi — Du ved, hvad jeg vil sige om vort Ministerium, og Du har prøvet dets Færd. — Naar noget gaar galt, er der saaledes mange, der støde til, og naar noget gaar godt, er der ligesaa mange, der alle vil tilegne sig Æren . . .

Man kan ikke ret rumme de Følelser, som den sidste Sejr maatte indgive, fordi man ser Familiesorg trindt om over Tabet af deres Kære. Læssøes Tab beklager jeg for Stat og Armee; thi jeg tror, der var blevet noget stort ud af ham frem i Tiden, og som hans Chef og Velynder smerter det mig inderligt, at han skulde falde.“

I et Svar, der vistnok maa være rettet paa dette Brev (Dateringen ufuldstændig) svarer Steinmann, at han ganske deler Faderens Ytringer om Læssøe; han beklager i højeste Grad hans Død, „da han var en ualmindelig Karakter og ved sine Evner egnet til at beklæde de højeste

Poster, slige Mænd underordner man sig med Fornøjelse; thi man føler Overlegenheden . . .“

I et andet Brev: „Af alle Tab den 25de tror jeg Læssøes størst. Vi var ikke altid Venner, men han var højst begavet, ung, fyrrig, kundskabsrig . . .“

Udtryk for den gamle Generals Omhu for Sønnens fysiske Velbefindende møder man stadig i de bevarede Breve. Betegnende i saa Henseende er et Afsnit i et Brev (dat. 10de August 1850), mens Hæren laa ved Dannevirke:

„. . . Under den lange Bivouakeren og det usunde Liv haaber jeg dog, at Du er forsigtig og ser, hvorledes Du kan faa Tid og Lejlighed at soignere Dig lidt, da man ellers let kan paadrage sig en Sygdom . . .“

Jeg tager i Aften til Tybjerggaard med Møder, som er meget elendig over al den Sorg rundt om . . .“

Kommer der Breve fra Dig, bliver de strax sendt mig. Imid-

lertid Gud være med Dig og holde Dig frisk og rask.“

N. P. Jensen henviser — som Vidnesbyrd om Steinmanns Betydning for Sejren ved Isted — til, at Steinmann paa Sonnes Maleri af Slaget danner en af Hovedfigurerne, idet han midt paa Billedet i Firspring rider over Valpladsen fulgt af sin Ordonnans.

I et af den gamle Generals Breve til Sønnen, den Gang i Flensborg, hedder det paa en indlagt Papirslap (24de April 1852):

„Det bedste fik jeg ikke Plads til i Brevet, nemlig at Du har moret og glædet mig meget i denne Tid. Paa Sonnes nye Forestilling, nemlig af Slaget ved Isted mod dets Ende, holder Du med Krogh midt paa Stykket og taler med ham i samme Størrelse som paa det første Maleri. Men her ligner dit Ansigt saa frapant, at Ingen kan tage fejl af Dig. — Ved denne Lejlighed be-

mærker jeg, at jeg nu har 2 Lithografier i Forvaring til Dig af Simonsens Malerier, som Du havde subskriberet paa, nemlig: Stormen paa Frederiksstad og Slaget ved Idsted, der hvor det fjendtlige Kavalleri hugger ind og afvises. Men Lithografiet af Sonnes store Maleri, hvor Du er paa og jager i Galop, udgivet af Kittendorf og Aagaard, vil Du anskaffe det? Jeg har det."

1864.

At Steinmann under Felttoget i højt Mon har vundet sine Forsattes Tillid turde fremgaa deraf, at han efter Treaarskrigen blev ansat som Stabschef ved Generalkommandoen i Slesvig.

Næsten hele hans Livsgerning imellem de to Krige faldt ved vor Sydgrænse — først, som sagt, i Slesvig, hvor han det sidste Aar var Brigadechef, og fra 22de Oktober 1863 som Øverstkommanderende i 3dje Generalkommando-Distrikt med Bolig i Kiel.

Der skulde megen Takt til at optræde som dansk Militærchef i denne By, hvor Stemningen var saa afgjort mod Danmark, at endog Sognepræsten Schrader nægtede at bede Bønnen for den danske Konge.

Om Steinmanns personlige Opfattelse af sin Gerning i disse Aar foreligger der imidlertid intet. Faderen døde den 11te December 1854, og fra de sidste Par Aar af hans Levetid foreligger der ikke bevaret en regelmæssig Brevvexling. Efter den gamle Generals Død er der ikke mere nogen, til hvem Steinmann betror sig.

Tredje Division, hvis Hovedgarnisonssteder var Kiel og Altona, havde til Hovedopgave under de ventede krigerske Tildragelser dels at sikre den danske Hærs Opmarsch ved Dannevirke, dels at holde den urolige og fjendtlige Befolkning i Ave.

Det faldt da i Steinmanns Lod at give den sydligste danske

Garnison Ordre til Afmarsch fra Altona den 23. Decemboer 1863. Der findes for Resten endnu et synligt Minde om denne Tid, idet der paa Altonas gamle Kirkegaard ligger en vedbendbevoxet Gravhøj med en sort, fordringsløs Granitsten, paa hvilken der staar:

Militair-Gravsted
for
den tidligere Danske
Garnison i Altona.

Det er med ejendommelige Følelser, man som Dansk staar ved dette Minde om Landsmænd, der sover den evige Søvn.

Den sidste danske Garnisonschef i Altona var Oberst Scharffenberg. Mellem ham og General Steinmann i Kiel udvexledes i Dagene ind under Jul 1863 en Række Telegrammer, der fastslog Fremgangsmaaden ved Troppernes Tilbagegang.

Den 29. December var Rømningen af Holsten fuldført. Det var en Skuffelse for Bismarck,

at Krigen ikke begyndte i Holsten. Han gjorde i saa Henseende, hvad han kunde for at undgaa det politiske Vrøvl i Tyskland og Krigsudbrudets Forhaling.

Steinmanns Division besatte den østlige Del af Dannevirkestillingen, og Dele af hans Hærafdeling havde den 3. Februar det første Sammenstød med Østrigerne ved Over Selk og Jagel.

Vore ledende Officerer var hurtigt klar over, at der var Hæren betroet en umulig Opgave at forsvare den vidtstrakte Stilling, hvis Sikringer mod Øst (Slien) og Vest (Oversvømmelsen) ødelagdes af det indtrædende stærke Frostvejr.

Den 4. Februar om Aftenen Kl. 6 — efter at General de Meza i Dagens Løb havde gennemredet Stillingen — afholdtes paa Prinsens Palæ i Slesvig det Krigsraad, i hvilket Dannevirkes Rømning blev besluttet, og som bestod af de fem Generaler Lütti-

chau, Hegermann-Lindencrone, du Plat, Steinmann og Caroc samt fem højere Officerer under de Mezas Forsæde. Afgjort for at tiltræde Tilbagetoget var de Meza, Hegermann-Lindencrone og du Plat. Lüttichau var imod.

Steinmann var den, der under Forhandlingen stærkest lagde det politiske Synspunkt i Vægtskaalen. Han erklærede sig bestemt imod Stillingens Opgivelse paa det nuværende Tidspunkt, idet han gjorde opmærksom paa, at Dannevirke ikke blot havde en militær, men ogsaa en politisk Betydning; man maatte betænke, hvilket Indtryk et saadant Tilbagetog nu vilde gøre paa Folkestemningen, der med Tillid saa hen til denne Befæstningslinie, og han tilføjede, at man kunde tænke sig, at en Hær kunde opfylde sin Bestemmelse selv ved at lade sig tilintetgøre.

Det er — set paa den rolige historiske Afstand — en frygtelig Udtalelse. Og dog, naar vi ser

paa, hvad Folket i 1864 ønskede, saa ligger det ikke særlig langt fra den herskende Opfattelse. Monrad, der styrede Danmarks Statsskib i Uvejrstiden, gjorde sig jo senere for ramme Alvor til Talsmand for Tanken om at slaas til sidste Mand. Og K r i e g e r, der som Minister havde Lejlighed til at læse Krigsraadets Protokol 4 Dage efter Beslutningens Tagelse, skriver i sine offentliggjorte Dagbøger:

»Jeg læste Krigsraadets Protokol, der er aldeles ingen Forklaring af den Selvraadighed, hvorved Regeringen er forbigaaet. Dette er en politisk Demonstration — anderledes kan det ikke fattes. Skulle vi [dette menes: som sagt af Generalerne] slaas, fordi den københavnske Pøbel fordrer det: Krigsministeren tør ikke tillade Stillingens Opgivelse — saa gør vi det paa egen Haand.«

Steinmann forstod Folkets Tankegang godt nok og har været rede til at bringe det tungeste Offer. Det er da ejendomme-

ligt nu de mange Aar efter at se, hvorledes netop de toneangivende Blade i den Tid, de nationalliberale „Fædrelandet“ og „Dagbladet“, falder over baade Hegermann-Lindencrone og Steinmann, hvem „Fædrelandet“ beskylder for i lang Tid at have drevet en Agitation ved Hæren for at faa Dannevirke rømmet. „Ved deres Færd og Tale har de nedbrudt Hærens Selvtillid og Mod.“ „Dagbladet“ rettede særlig sit Angreb mod Steinmann.

Disse to Blade var Regeringens Organer, men Regeringen gjorde intet for at belyse de uberettigede Angreb. Den turde ikke. Tavsheden her var lige saa god som en officiel Løgn.

Raabet „Forræderi“ var det første, der mødte den tilbagegaaende Hær.

Steinmann erkendte iøvrigt det militært rigtige i de Mezas Betragtning: at denne Handling ikke var en Forsagthedens, men en mandig krigsmæssig Nødvendig-

hedshandling. Støttende sig paa Instruxen hævdede de Meza, at Hærens Tilværelse som Hær ikke maatte sættes paa Spil, og Steinmann bøjede sig og stemte for det frivillige Tilbagetog.

Det faldt da i General Steinmanns Lod den følgende Morgen at tilkalde sine tre Brigadekommandører og meddele dem det Tordenbudskab, at Stillingen skulde rømmes. General Steinmanns Division skulde dække Tilbagetoget.

Hvilken Stemning der har besjælet disse Mænd, efterhaanden som de fik Ordren, faar man et Indtryk af ved at høre, at Oberst Scharffenberg — den djærve Hugaf — med Taarerne ned ad sine Kinder fortalte sin Brigadeadjutant, hvad der skulde ske.

Der er senere (Historisk Tidsskrift 1919) fremkommet et ejendommeligt Bidrag til Bedømmelse af disse som andre Begivenheder under Krigen 1864, idet et Brev fra den berømte Felt-

marskal Moltke (der var Skolekammerat med Lederen af det jyske Tilbagetog, Hegermann-Lindencrone) til H. L. er bleven offentliggjort. Brevet er skrevet 10 Aar efter Krigen. Om Dannevirkes Rømning udtaler Moltke, at de givne Grunde for denne Handling ikke holder Stik, navnlig ikke den om den danske Hærs manglende Sammensætning og Uddannelse. Dobbeltigheden i Hærlødsen (det parlamentariske Ministerium og Overkommandoen) var en Svaghed, som aabenbarede sig Gang paa Gang. Men han erkender, at de Meza gjorde det Rette, ikke kunde gøre andet, efter at Frostens havde aabnet Prøjerne Vejen til Flankerne, og at de Meza reddede Arméen.

Ved Sankelmark.

Den største Dækningsfægtning var den ved Sankelmark, hvor Steinmann blev saaret. I den tidlige iskolde Vintermorgen havde han passeret Helligbæk, hvor

han 14 Aar før havde været med at aabne Slaget ved Isted. Medens den dødtrætte Hær under et frygteligt Virvar af Vogne og Mennesker gik mod Nord, saa man ude over Marken de første Glimt af de fjendtlige Ryttere.

Holbøll giver i sin fortræffelige Bog „En Brigadeadjutants Erindringer“ et fængslende Billede af Steinmann.

Steinmann og Scharffenberg red Side om Side nogle Gange frem og tilbage langs Sankelmarks Skov, mens de saa Fægtningen udfolde sig. Pludselig rasler nogle Kanoner forbi. Generalen holdt sin Hest an og spurgte Løjtnanten, der førte Kanonerne, hvorfor han allerede gik tilbage. Jo, Overmagten var for stor. Steinmann saa paa sin Underordnede uden at spørge ham videre. Kanonerne fik Lov til at passere.

Af de Skildringer, jeg har sammenholdt, fremgaar det, at

Steinmann under hele Kampen holdt sig hos sine Tropper.

I den i Serien „Memoirer og Breve“ (ved Julius Clausen og P. F. Rist) i Januar 1924 udkomne Skildring „Mit Ungdomsliv“ giver Løjtnant (senere Etatsraad) P. Abrahams en sympatisk Skildring af Steinmann ved Sankelmark: Idet jeg red langs Stillingen saa jeg General Steinmann til Hest holde alene paa Landevejen. Generalen kaldte paa mig og rettede nogle Spørgsmaal til mig. En Dragonordonnans kom til og afgav Melding til Generalen; i samme Øjeblik ramte en Kugle Ordonnansen, og han sank livløs ned mellem sin og min Hest.

— „Min stakkels Ordonnans!“ sagde Generalen. „Der blev jeg nok ogsaa truffet“, sagde han ganske rolig. En Kugle sad i hans Ben, men han blev paa Hesten, saa længe Kampen stod paa uden at lade sig mærke med noget. Da han kom til Flensborg,

var han imidlertid saa udmattet af Smerte, Kulde og Blodtab, at han maatte løftes af Hesten. Hans Saar var temmelig alvorligt, udtaler Holbøll. Og dette fremgaar ogsaa deraf, at han først den 12. April kunde melde sig til Tjeneste igen. Han laa paa Lazaret i København og omtalte ti sine sidste Dage med Bitterhed den Kendsgerning, at Krigsministeren ikke en eneste Gang besøgte ham paa Lazarettet. Han turde simpelthen ikke for Københavnerne, udtalte Steinmann, jeg var jo en af de Generaler, der havde været med at rømme Dannevirke. Derimod kom Konsejlspræsident Monrad; han havde Mod til at trodse Folkestemningen.

Den 13. April 1864 rykkede Steinmann, hvis Saar endnu ikke var helt lægt, i Spidsen for sin Division ud i Dybbølstillingen. Han kom saaledes tidsnok til ogsaa at overvære og være Deltager i dette Krigens andet

store Drama: Stormen paa Dybbølstillingen.

Det var i et bevæget Øjeblik, Steinmann atter skulde mødes med sin gamle Division. Dybbølstillingens Modstandskraft var brudt. Officererne forstod det. Overgeneral Gerlach var tilbøjelig til at rømme Stillingen. Men politiske Hensyn gjorde sig atter gældende. Endnu saa sent som den 16. April, da Gerlach paa Grund af Sygdom maatte afgive Kommandoen i Stillingen, anmodede General du Plat, der overtog Stillingen som Dybbøls Kommandant, Gerlach om at nedlægge Overkommandoen. Du Plat vilde da tage Ansvaret for at rømme Stillingen. Gerlach mente, at hans Instrux forbød det.

Naar man paa Dybbølvejen standser ved Stenen, der fortæller, at her faldt du Plat den 18. April, gribes man af vemodige Tanker.

Paa Dybbøl.

Efter du Plats Fald var Steinmann den egentlige Højstbefalende i Stillingen. Men Resultatet var da givet. Steinmann opholdt sig i Brohovederne ved Alssund. Og om en samlende Overkommando kunde der paa dette Tidspunkt ikke være Tale.

Den Sindslikevægt, der efter samstemmende Udsagn fra alle Sider var særprægende for Steinmann, forlod ham dog heller ikke i denne fortvivlede Situation.

Det nordre Brohoved, i hvilket han opholdt sig, blev heftigt beskudt af Prøjserne fra Dybbøl Mølle. En Granat sprang i Brohovedet og dræbte 5—6 af Skansens Besætning. Det tapre Mandskab trykkede sig forvirret ved Synet af Katastrofen. Da traadte Steinmann sindigt hen i den Breche, som Granaten havde revet i Volden, og rettede roligt sin Kikkert mod det fiendtilge Batteri. I samme Nu var hver Mand atter ved Geværerne for at

støtte de vigende Kammerater. De holdt ud, til Tropperne var paa Broen, og de selv fik Befaling til at gaa tilbage.

Feltmarskal Moltke siger i sit andet Steds citerede Brev, at Overgeneralen var den eneste, der kunde skønne om Tidspunktet for Hærens Overførelse til den stærkere Stilling paa Als; men han havde ikke Frihed til at handle; han skulde holde ud. Stormen var, siger Moltke, en glimrende Vaabendaad, men materielt havde man kun vundet nogle Tønder Land, købt med betydelige Ofre og staaende for et endnu stærkere Afsnit.

Paa Als.

Den sidste store Opgave, der blev paalagt Steinmann i den ulykkelige Krig, og den, der som han selv sagde, førte til den tungeste Dag i hans Liv, var Forsvaret af Als, den sidste Rest af Slesvigs Jord.

Ogsaa m. H. t. Als dømte Fol-

ket ud fra fejle Forudsætninger, vildledt af der toneangivende Presse. „Fædrelandet“ skrev saaledes Dagen efter Dybbøls Fald:

Als er Hovedfæstningen, til hvilken Skanserne paa Dybbøl kun er Udenværker . . . Hæren er i Behold i en stærk Fæstning, som vi er fuldkommen i Stand til at forsvare.

Herved bibragtes der Befolkningen en ny Illusion, skriver Oberst N. P. Jensen træffende i sit Værk om 1864.

Selv den Civile, der ser hvorledes Als ligger i Forhold til Slesvigs Fastland, kun skilt derfra ved et smalt Farvand og med dækkende Skove op langs Sundevids Kyst, kan se, at Betegnelsen Fæstning er umulig.

Den eneste forstandige Mening i Betegnelsen er den, at Danmark den Gang var Herre til Søs. Paa Tilliden hertil viste det sig, at man byggede altfor meget.

— — —

Da Steinmann den 22de April overtog Kommandoen paa Als, raadede han over 19,000 Mand.

Hans Instrux gik ud paa, at Øen skulde forsvares længst muligt.

Men Frygten for, at Fjenden — u d e n o m A l s — skulde forsøge et Angreb paa Fyn, gjorde, at Overkommandoen stadig trods Steinmanns Protest formindskede Øens Besætning.

Først formindskedes den til 15,000 Mand, siden til ca. 10,000 Mand.

Steinmann erklærede gentagne Gange, at med denne Styrke kunde Øen ikke forsvares. Den 1. Juni anmodede han om i det mindste ét godt Regiment; det blev afslaaet. Og en fornyet Henvendelse den 18. Juni gav ogsaa Afslag — kun at han fik 4 glatløbende Kanoner i Stedet for det riflede Skyts, han havde forlangt.

Det gør derfor et højst ejendommeligt Indtryk, naar der mellem de Telegrammer, som Krigsministeren (samme Dag Als tabes) oplæste i Rigsraadet, findes et fra Overkommandoen i Odense, i hvilket det

hedder: „Alt i Morges blev Steinmann forespurgt pr. Telegraf, om han ønskede Forstærkninger. Svar er ikke modtaget.“ Da var det nok for sent. Kl. 4,20 Morgen telegraferede St.: „Send snarest Transportmidler til Kege-næs.“ — Det var for sent at tilbyde Hjælp til Kamp.

Folket ventede i Als at finde en Fæstning. De ledende Blade skrev det. Men i ledende Militærkredse (udenfor Als) betegnede man Troppernes Bevarelse og rolige Overgang til Fyn som vigtigere end Øens Bevarelse.

Steinmann kunde være gaaet.

Men Steinmann var Soldat. Han lystrede, ikke surmulende, men gjorde, hvad han kunde for at røgte den stillede Opgave.

Vaupell udtaler, at man med Rette har dadlet Steinmann for den uheldige Opstilling af Fodfolket. Han havde regnet med, at Landtungen mellem Augustenborg Fjord og Alssund (Arnkilsøre) var dækket af „Rolf Krake“

paa Augustenborg Fjord. „Rolf Krakes“ mangelfulde Deltagelse i Kampen om Als er jo et af de mørke Punkter i 64-Krigens Historie.

Steinmann havde i sine Dispositioner i nogen Grad ladet sig vildlede af Spioner. Det var bleven en fix Idé hos ham, at Fjenden vilde forsøge Overgangen ved Sønderborg, og der blev ikke taget Hensyn til Efterretninger fra Officerer af hans egen Stab om Samling af Baade i Sandbjerg Skov og Nord for denne. (Vaupell).

Men Situationen frembyder andre Vidnesbyrd om Famlen hos de Ledende. Chefen for den Eskadre, til hvilken „Rolf Krake“ hørte, Orlogskaptejn Muxoll, havde til Overkommandoen fremsat Udtalelser, der gjorde, at man mente at kunne regne med virksom Støtte fra Eskadren. Men senere, da Steinmann og Muxoll forhandlede, var M. yderst forbeholden; dog synes

han atter senere at have været mere fortrøstningsfuld.

Det er almindelig kendt, hvorledes „Rolf Krake“ greb for sent ind og holdt for tidligt op under Kampen om Als den 29. Juni.

Hele Kampen om Als blev præget af den Usikkerhed, som hurtigt maatte komme til Stede her, hvor man vel egentlig fra ledende Side strax maatte regne med et Nederlag. Man havde planmæssig formindsket Hærstyrken paa Øen. Og Monrads bitre Udfald mod Hærledelsen under Debatten i Rigsraadet (Juli 1864) — han havde ventet en „Fortvivlelsens Kamp“, „men vi tabte Als!“ — er i hvert Fald ikke retfærdig, forsaavidt den gælder Steinmann. Thi vel er det nok rigtigt, hvad den prøjsiske General v. Goeben siger, at Als ikke blev forsvaret saa godt som Dybbøl, og at det skortede paa Forberedelse. Men der kan i denne Henseende ikke ses bort fra, at Steinmann manglede Reser-

ver, og at Marinen — hvor saa Fejlen har ligget — slet ikke ydede den Indsats, som der var regnet med.

Forøvrigt maa det erkendes, at Overkommandoen — efter hvad der senere er kommet frem, sidst i Feltmarskal Moltkes Brev af 1874 — havde nogen Ret i sin Betragtning af Faren, der truede Fyn. Moltke selv erkender, at han i Berlin havde repræsenteret den Anskuelse, at Als skulde erobres i Jylland og paa Fyn, idet han ansaa Overgangen over Lille Bælt for ikke at være vanskeligere end over Alsund. Als var i lang Tid stærkest besat, Fyn svagest. Overkommandoen paa Fyn har altsaa anet rigtigt, naar den saa Trusler mod Fyn under Forberedelse. „Da nu — skriver Moltke — Besættelsen af hele det danske Fastland ikke kunde bringe Regeringen i København til at give efter, saa blev der trods Vanskelighederne intet andet at gøre

end at iværksætte Landgangen paa Als, hvad der skete ved Overrumplingen den 29. Juni."

Moltke har ikke i Brevet udtalt sig om sin Opfattelse af Kampen. Han standser med den gengivne Bemærkning.

Den 30. Juni Kl. 2½ Eftm. afgik General Steinmann fra Kege-næs. „Det var den tungeste Dag i mit Liv“, udtalte Steinmann mange Gange siden. N. P. Jensen udtaler: „Vi mistede Als, fordi vort Forsvar var ordnet paa urigtig Maade.“

Højskoleforstander J e n s N ø r r e g a a r d, Thestrup, der selv havde gjort Felttoget i 1864 med som Frivillig og var blevet Officer, har i 1884 i en Pjece (Tre Hovedpersoner og Hovedbe-givenheder i 1864) undersøgt, hvad der foreligger til Belysning af Ankerne mod Als' Forsvar. Han skriver: „Det følte overalt og føles endnu, at der er en Skam, som knytter sig til denne Kamp! Men hvorpaa hviler den-

ne Følelse? Og hvor skal man se hen for at finde det Punkt, der er det syge? I k k e til General Steinmann, der fra først af med Bestemthed erklærede, hvad Øen behøvede til sit Forsvar og Gang efter Gang vedblev at kræve, endog det mindst mulige; som omhyggelig overvejede, undersøgte og ordnede alt efter de givne Forhold og mindst af alle laa paa den lade Side. I k k e heller til de kæmpende Landtropper i det Hele, som ved et saadant Overfald maatte overvældes og kastes. Skal nogen af de Kæmpende dadles, da maa det nærmest blive „Rolf Krake“ ... Men fremfor alt vender vor Skamfølelse sig mod den Overkommando, som forlangte, at Als skulde forsvares uden at give Forsvareren de forlangte Stridskræfter ...“ „Det Sundeste som det Rigtigste og Smukkeste vil — slutter Forst. Nørregaard sin Redegørelse — derfor være ikke at gaa i Rette med nogle Enkelt-

mænd for, hvad den Gang skete, fremfor alt ikke med de Meza, Hegermann Lindencrone eller Steinmann, som om de kunde være Folkets Syndebukke ...“*)

I Samstemning med denne Opfattelse af Begivenhederne paa Als er det da ogsaa, at efter Tabet blev det ikke Steinmann, men Hærens Øverstkommanderende, Gerlach, der maatte fratræde. Og naar Overkommandoen over den paa Fyn samlede Hær (ca. 40,000 Mand) betroedes Steinmann, der 4. Juli udnævntes til Generalløjtnant, ligger heri ogsaa en Anerkendelse af, at under de givne Forhold havde han løst Opgaven bedst muligt.

Kongen sendte som Svar paa Steinmanns Melding følgende Telegram:

---

*) En Dame af Generalens senere Omgivelser har fortalt Forf. af nærværende, at Steinmann til sin Dødsstund fastholdt, at havde man taget Hensyn til hans Krav, var det det ikke gaaet galt paa Als.

»General Steinmann, Faaborg. Jeg takker hjerteligst for Telegrammet nu min kære General. Gud ske Lov, at De er uskadt, og at det er lykkedes Dem efter en heltemodig Kamp med mesterligt Tilbagetog at have frelst Divisionen. Tabet af de mange ufor-glemmelige Faldne er overordentlig stort. Gud lønne dem deres Troskab i Himmelen. Min inderlige Tak til Dem og Deres hele rare Division.

C h r i s t i a n R.«

Hærens Opfattelse af det Skete afspejler sig maaske klarerest i et Privatbrev, som Oberst Wörishöffer den 6. Juli 1864 sendte Steinmann, og i hvilket han udtaler en Beklagelse af ikke personlig at kunne udtale, „hvad jeg tillader mig at gøre med disse Linier, mine Lykønskninger til, at det lykkedes Dem paa en saa ærefuld Maade at iværksætte Tilbagetoget paa og fra Als; til at Deres Fortjeneste har fundet almindelig Anerkendelse, og at De i Generalløjtnants-Værdigheden har faaet et Tegn paa den-

re Anerkendelse fra Hs. Maj. Kongen, og endelig min Lykønskning i Anledning af Deres Ud-nævnelser til den aktive Armées Højstkommanderende; maatte Forsynet forunde Dem Kraft og Lykke i Glæde og Tilfredsstillelse af denne Deres ansvarsfulde Stilling ..."

W. udtaler samtidig Ønsket om at maatte besætte Fænø med et Regiment (se det flg.).

Paa sine Omgivelser havde Steinmann under Kampen paa Als virket som ved tidligere blodige Lejligheder. En Officer fortæller („Vort Forsvar“), at S. blev stærkt grebet, da han fik Meddelelsen om Overgangen ved Arnkilsøre, men det viste sig i det højeste ved en noget større Blegthed. De Ordre, han gav, var klare og bestemte. Under Kampen i Kjær By var han midt i den stærkeste Kugleregn; men uden i mindste Maade at anfægtes deraf blev han til Hest midt i Ilden.

Man mærker i denne Skildring Forestillingen om det gamle Feltherreideal, som Verdenskrigen jo fuldstændig har udslettet. Nu sidder Feltherren længst muligt fra Kamppladsen over sit Kort og sin Telefon.

Steinmanns Dispositioner mHt. Forsvaret af Fyn er blevet kritiseret; men heldigvis blev de jo ikke prøvede, da Krigen sluttede, inden et Angreb paa Fyn blev forsøgt.

Men til det sidste var det ham, der ved Dannevirke havde taget det mest yderliggaaende Standpunkt, meget magtpaaliggende at bevare og styrke Aanden i den af ustandselige Nederlag ramte Hær.

Da han tiltraadte Posten som Overgeneral, udstedte han følgende Dagsbefaling:

„Soldater!

Efter al Sandsynlighed vil Fjenden forsøge et Angreb paa Fyn.

Jeg er overbevist om, at hele Armeen med mig er fast besluttet paa intet Offer at sky for at afslaa dette; det vil og bør lykkes os, naar

vi kun alle i Forening have den faste Villie at ville sejre.

Værer aarvaagne, Kammerater. Lad ingen Anstrengelse være eder for stor! Indlad eder ikke paa for lang Skyden, men kast Fjenden med Bajonetten i Havet, naar han forvovent skulde have overskredet det! Tanken om, at Kampen gælder Danmarks Hjerte, vil lægge dobbelt Kraft i eders Arme — og Forsynet vil velsigne eders Gerning.

Vort Løsen være: Konge og Fædreland!

Steinmann.“

St. har personlig affattet denne Dagsbefaling, der iøvrigt slet ikke svarede til Opfattelsen i ledende Kredse eller i Folket, hvor Tilliden til et blot relativt heldigt Udfald var vejet for et dybt Mismod. Steinmann følte selv Ansvarets Vægt meget tungt. I sin Livsaften udtalte han til en af sine Omgivelser: „Det var forfærdeligt at blive kommanderende General; men der var ikke andre til det.“

Rygter om forestaaende Angreb paa Fyn efter Als' Fald og

om en stor østrigsk Flaades Ankomst til de danske Farvande fyldte Folket med Ængstelse.

Aviserne taler ret uforbeholdent herom. Og et meget talende Vidnesbyrd er en Notits i det ringstedske Blad „Sjællandsposten“ for 9. Juli 1864, hvorefter man ser, at man hin Dag er blevet stærkt forurolet i Midtsjælland af en vedholdende Kanontorden, som man satte i Forbindelse med Rygtet om en Kamp med den østrigske Flaade. Da man ikke kunde udholde Usikkerheden længere, telegraferede man til København og fik Svar: at Kanontordenen skyldtes Kanonexercits paa Amager Fæled.

Den gamle, tidligere Politiker Frede Bojsen, der var Løjtnant i 1864, erklærer, at trods Nederlaget paa Als var der stærk Tillid i Hæren paa Fyn, efter at Steinmann havde overtaget Kommandoen. Hans Dagsbefaling var ledsaget af Paabud til det nye Mandskab om at slibe Bajonetter

og Sabler; det blev gjort med godt Humør. Bojsen selv laa med sine Folk paa Fænø — et udsat Sted; men der var ingen Forsagthed.

Med Vaabenstilstanden den 12te Juli 1864 ophørte General Steinmanns egentlige krigsmæssige Arbejde. Som et Vidnesbyrd om, at man officielt anerkendte hans Indsats i Krigen, var det ogsaa, at han efter Fredsslutningen fik Storkorset af Dannebrog (Ploug, der selv havde været den forfejlede Politik's ivrigste Forfægter, skrev ondt, at det var Storkorset med sorte Diamanter!) Kort efter udnævnes St. til kommanderende General i Jylland. I denne Stilling vandt han — skriver P. N. Nieuwenhuis i Biogr. Lex. — baade sine Underordnedes og den civile Befolknings Højagtelse og Hengivenhed, medens det ogsaa gav ham en særlig Position at være Herre til Tybjerggaard.

Steinmann som Krigsminister.

Fraregnet de Diskussioner, der lejlighedsvis opstod om 1864, var der nu stille om Steinmanns Navn. Da Forfatningskampen i 1866 var ført til sin foreløbige Afslutning, meldte Forsvarsspørgsmaalet sig paany. Ogsaa her opnaaedes der ved Hærloven af 1867 og Flaadeloven af 1868 en Løsning, der medførte forholdsvis Stilhed om dette Spørgsmaal i de nærmest følgende Aar.

Af de nu offentliggjorte Dokumenter angaaende Stillingen omkring 1870—71 (Aage Friis: Det nordslesvigske Spørgsmaal II) ses det, at Steinmanns Navn uden at være offentlig fremme dog har ligget i Omridset af de Overvejelser, som Ministerskiftet i Maj 1870 førte med sig. Ministeriet Frijs afløstes den 28. Maj 1870 af Ministeriet Holstein-Holsteinborg, og Krigsminister Raasløff ombyttedes med Krigsminister Haffner. Til disse Forhold sigter en Udtalelse af den

afgaaede Ministerchef, Greve C. E. Frijs, i et fortroligt Brev til den mangeaarige Direktør i Udenrigsministeriet P. Vedel (20. Aug.) Grev Frijs omtaler den spændte politiske Situation i Anledning af den fransk-tyske Krig. De følgende Udtalelser i Brevet er ikke helt klare, men bidrager til at karakterisere Grev Frijs' Opfattelse af den Mand, hvis Levnedsløb her forsøges skildret.

„... Som altid — skriver Frijs — gik man for lemfældig til Værks og tog ikke Steinmann [formentlig til Krigsminister] med; thi hvor udmærket en Expeditor han end kan være og hvor samvittighedsfuld i Udførelsen af sit Skrivearbejde og i Kendskab til Reglement og Bestemmelser, saa vilde det efter min Formening, hvis vi atter skal i Krig, være uforsvarligt at sætte ham til Overanfører, og dog har han ikke faa Stemmer for sig i Arméen nu; men at

skulle — naar dette engang maatte anses for tilraadeligt — vove sin sidste Indsats med en saa fuldstændig aandløs og prosaisk Størrelse som Chef, véd jeg nok, at jeg under ingen Omstændigheder vil paatage mig Ansvarret for, og det næste Spørgsmaal bliver da: hvem saa? Jeg vilde snarere sige, at Steinmann var en passende Krigsminister under slige Accidents“ [Tilfælde].

Udtalelsen er betegnende for Grev Frijs, men fortæller jo ogsaa en Del om, hvorledes man baade i Hæren og blandt Politikerne saa paa General Steinmann. Bemærkningen om Steinmann som Krigsminister faar Aktualitet 4 Aar efter. Holsteins Ministerium afløstes 14. Juli 1874 af Ministeriet Fonnesbech, i hvilket Steinmann — forøvrigt først den 26. August — indtraadte som Krigsminister. Uden at komme nærmere ind paa de politiske Bevæggrunde til denne Udnævnelse kan man vistnok

sige, at Steinmanns Indtræden --- fra det ny Ministeriums Side -- var tænkt som et Forsøg paa at forlige Stemningen i Folket med Tanken om en Forsvarsordning, der vilde kræve betydelige Ofre af Folket, men i nogen Maade var hensyntagende overfor den almindelige Stemning.

Meningernes Brydning havde tilspidset sig mere og mere om Hovedpunktet: Københavns Befæstning til Landsiden.

Steinmanns Overbevisning -- vel ogsaa hans politiske Instinkt --- tilsagde ham at føre en Politik, der stiledede mod en Overenskomst. Og af Udtalelser fra Oppositionsførerne -- som G. Wintther, F. Bojsen og Thomas Nielsen -- ses det ogsaa, at Steinmann er blevet modtaget med en torholdsvis Velvilje. Da St. den 15. Oktober 1874 -- paa Foranledning af Berg og Bojsen -- har fremsat sine „generelle Anskuelser“ angaaende Befæstningsspørgsmaalet, og derunder er-

kendt, at Vægten ikke kan lægges alene paa København, men at vi ogsaa efter vore Kræfter maa ordne os militært i de andre Landsdele, udtaler G. Winther: „Det er i alt Fald Tak værd, at vi har faaet denne Udtalelse, thi der er dog visse Punkter, hvor der gives en Udsigt til en anden Betragtning af hele Befæstningsvæsenets Forhold til vor politiske Stilling“ („Rigsdagstid.“)

Og da Steinmann den 3. December 1874 har forelagt Forsvarsforslaget, og Venstres Ordfører (F. Bojsen) svarer Ministeren, fremhæver Bojsen først sit Partis Forsvarsvilje og anerkender, at Krigsbestyrelsen i det forelagte Forslag har taget Hensyn til fremsatte Ønsker (m. H. t. Uddannelsestiden). Senere retter Steinmann en særlig Tak til Bojsen for den Anerkendelse, der var ydet Ministerens Bestræbelser for at komme Folketinget i Møde (Rigsdagstid.) Det var Steinmanns Haab, som han selv

udtrykker det, at man ved gensidig Imødekommen skulde faa Sagen løst.

Først den 12. Januar 1875 kommer den tilsluttende Række Forslag om Befæstningsanlæg i Overensstemmelse med bebudede Planer (Sikring af Hovedstaden fra Sø siden, Hævdelse af Havnestæderne og Endestationerne for Banerne ved Store- og Lillebælt samt Flaadestation ved Agersø-sund). Og allerede da er det øjensynligt, at Vinden blæser stærkere imod. Bojsen beklager Forslagets sene Fremkomst, men erkender, at det er en Kompromissernes Plan, Udgangspunkt for mange Muligheder. Steinmann udtaler senere, at det her foreslaaede er noget, som man kan bygge videre paa, efterhaanden som vi faar Kræfter dertil.

Ledende Oppositionspolitikere fra den Tid har ikke været fremmede for den Opfattelse, at det vilde have været til Fordel for den politiske Udvikling i Landet,

om man var kommet til en Forsvarsoverenskomst under Steinmanns og Bojsens Førerskab. Men Modstanden i Oppositionen blev stedse stærkere. Den 28. April 1875 udtaler Steinmann: Jeg kan ikke løfte Forsamlingen til Offerberedvillighed, hvis den ikke selv har den — men dette er det mest paatrængende.

Der naaedes intet Resultat. Forslagene forkastedes. Ministeriet Fonnesbech maatte købe Aarets Finanslov med Løfte om sin Afgang. Og den 11. Juni 1875 traadte Ministeriet tilbage for at afgive Plads for Ministeriet Estrup.

Steinmanns Rigsdagstaler er hverken mange eller særlig lange. Den gamle Militær skinner altid igennem. Som noget temmelig enestaaende i vor parlamentariske Historie kan det anføres, at han altid indledede sine Forelæggelsestaler med følgende Vendinger: Efter Hans Majestæt Kongens Befaling har jeg herved den

Ære for Tinget at forelægge etc. Iøvrigt udtrykker han sig klart og ligetil, ikke uden en betydelig naturlig Veltalenhed, undertiden med en varm Appel til Fædrelandskærligheden, lidt gammel-dags i Formen, men ærlig ment. Selv hans Modstander („b i „Politiken“ ved Steinmanns Død) forener en Kritik af hans militære Dispositioner paa Als med en Anerkendelse af hans „fuldkomment hæderlige Karakter, hans Elskværdighed og ligefremme Væsen“, der gjorde ham „meget afholdt“.

Efter hans Tilbagetræden fra det korte Besøg i dansk Indenrigspolitik overtog han atter i 1877 efter Anmodning Stillingen som kommanderende General i Jylland, indtil han i 1882 paa Grund af Alder stilledes a la Suite.

I Aarhus spillede han som Garnisonschef en fremtrædende Rolle, ikke mindst i selskabelig Henseende. At komme hos Gene-

1al Steinmann var Tegnet paa at høre til det bedste Selskab i Dattidens Aarhus. Han havde først sin Bolig paa Søndergade og siden paa Hjørnet af Fredensgade og Søndre Allé (senere købt til Bispegaard). Ved de meget paa-skønnede Middage samledes foruden de højeste militære og civile Embedsmænd Repræsentanter for Byens bedste Huse, Hans Broge, Brygger Meulengracht, Ceres, Grossererne Koppel og Rahr, og fra Omegnen Mænd som Generalkonsul Pontoppidan, Constantinsborg, og Godsejer Ingerslev, Marselisborg.

Paa Tybjerggaard.

De sidste 12 Aar af sit Liv tilbragte General Steinmann paa Tybjerggaard.

Tybjerggaard er en gammel Heregaard, der ligger smukt paa Afslutningen af et Bakkedrag, der strækker sig tværs gennem den nordlige Del af Tybjerg Herred og rimeligvis har givet Her-

redet Navn. Bakkedraget falder paa to Steder brat af mod det foran (mod Syd) liggende engagtige Omraade. Paa den anden Bakkeafslutning ligger Tybjerg Kirke, ved hvis hvide Mure Slægten Steinmanns sidste mandlige Medlemmer er stedt til Hvile.

Mellem Kirke og Hovedbygning er Terrænet lavere, og her laa indtil Branden den 29. Marts 1926 den anseelige gamle Avlsgaard, der var opført af en af 1700-Aarenes Foregangsmænd paa Landbrugets Omraader, Major West.

Hovedbygningen er for Midtfløjens Vedkommende opført (1762) af den fra omfattende litterær-videnskabelige Arbejder kendte Tyge Jesper Rothe. Paa Sidefløjene har General Steinmann foretaget betydelige Byggearbejder og Restaureringer (ca. 1872).

Hovedfløjen er stilfuld, praktisk indrettet med store, høje, lyse Rum. Foran mod Haven er

der en højtliggende Terrasse og nedenfor den i Landskabets naturlige Niveau ligger den smukke Have i Parkstil.

Til Hovedbygningen fører en gammel Lindeallé, og til alle Sider breder sig iøvrigt de veldyrkede Marker, afsluttede mod Vest af Tybjerg Skov.

Den gamle General — hans Kendingsnavn gennem en lang Aarrække — havde tilbragt et Par Sommermaaneder aarligt paa Gaarden, ogsaa mens han tjente i Hæren. Her samlede han da — foruden Medlemmer af Slægten — jævnligt sine militære Venner og Tjenestekammerater.

Sit Arbejdsværelse havde han i et stort Rum mod Sydøst. Og det er et Vidnesbyrd om hans Efterlevendes Pietet overfor ham, at dette Værelse endnu er udstyret som i hans Tid.

Efter at Generalen havde taget fast Bopæl paa Tybjerggaard, samlede han ofte en talrig Kreds om sig. Af denne mindes Gene-

ralen for sin absolute Punktlighed, sin Ridderlighed og sin smukke gammeldags Gæstfrihed.

Punktligheden var en Indlevelse fra den lange militære Tjenestetid. Den kunde undertiden være særlig de unge Damer blandt Gæsterne en Gêne; men man lærte hurtigt at indordne sig. Under den elskværdige ridderlige Form, som var ham egen, gennemførte han sin Husorden.

Præcis Kl. 8½ fandt den højtidelige Opmarsch Sted til Morgenbordet, hvor han kunde lide, at man gav sig god Tid. Efter Morgenmaaltidet gik han ud at se til sine Heste, Hunde, Køretøjer, forhandle med sine Folk etc.

Forhandle er maaske ikke det helt rigtige Ord. Dertil var han for meget militær. Han gav sine Ordre, spurgte, om de var forstaaet; var de det ikke, havde han intet imod at gentage dem; men han huede ikke, at man sagde „Javel“ og saa gjorde Tingen galt.

Hans gamle Tyende mindes ham med Hengivenhed og Ærbødighed. Han var — siger en af hans sidste Kuske — en bestemt Mand, en retfærdig Mand, men han forlangte, at alt skulde gaa som efter en Snor. Helst vilde han have gamle Hestfolk i sin Tjeneste.

Han taalte ikke, at der blev røget i Staldene eller under Arbejdet. Folkene maatte ryge paa deres Værelser, men ellers ikke. Selv efterlevede han ogsaa Reglen. Og selv højtstaaende Gæster maatte bøje sig for den.

En Dag kom en Nabogodsejer til Tybjerggaard. Generalen saa Gæsten rygende i Alléen og kaldte strax paa sin Kusk, idet han sagde:

— Vil De hente Forpagteren, Godsejer X ryger Cigar. (Saa maatte Godsejer X ikke gaa ind i Udhusene.)

Politik blandede han sig aldrig i. Han stillede Vogn til Raadighed for sine Folk paa Valgdagen,

men udtalte sig aldrig om, hvad de skulde stemme. Selv var han Højremand af den gamle Skole. Han maatte, efter sin egen korte politiske Optræden at dømmes, ikke kunne være tilfreds med Estrup-Bahnsons Maade at „løse“ Forsvarssagen paa, men udtalte sig aldrig offentlig. Hans Læsning paa Tybjerggaard var de konservative Blade; men han holdt „Morgenbladet“, saalænge C. Berg var Medlem af Redaktionen.

Lovtro var han til det Yderste. En Gang var hans private Folk blevet tilsagt til Snekastning. Det paalaa ellers Forpagteren at stille Snekasterne. Folkene spurgte, om de skulde gaa.

Generælen svarede: Man adlyder en Ordre, men kan protestere. Men man protesterer ikke ved at blive borte.

I de første Aar efter at han havde taget Bopæl paa Tybjerggaard, red han hver Dag en Tur. I sin høje Alderdom maatte han køre. Men Sansen for Regelmæs-

sighed i Livsførelsen var indgaaet som et fast og ufravigeligt Led i denne.

Naar Morgenmaaltidet paa Gaarden var indtaget i den Tid, Gæsterne flokkedes paa denne, var Dagen fri indtil Kl. 3, saa samledes man til Dagens Spadseretur, der enten gik ad Alléen, til Grænsen for Tybjerggaards Omraade (ved det saakaldte Magisterens Hjørne), eller til Skoven. Der var i Reglen mange Damer som Gæster paa Gaarden, og navnlig de yngre iblandt dem var ikke altid henrykte for Spadsereturen ad en støvet Vej. Men sligt gjorde ikke Indtryk paa den gamle General.

Gammeldags ridderlig og galant var Generalen altid. Naar man paa Tilbagevejen kom til Haven, plukkede Generalen en Rose til hver af Damerne, og den Rose bar man saa til Middagen. Denne indtoges ogsaa præcis paa Klokkeslet. Sommetider kneb det for de unge Damer at møde præ-

cis, saaledes Frk. Wilster, en Datter af Generalen.

Paa godmodig Vis kunde det da mere den gamle General ved et extra Slag paa Gongongen at bringe Fart i Tingene.

Forøvrigt veg han ikke tilbage for en skarp Replik. I Folkemunde gik en Historie om en nybagt Generalmajor, der engang ved en Middag henvendte sig til Steinmann med de Ord: „Nu haaber jeg, Excellensen vil erkende mig som Kollega, nu jeg ogsaa er General.“ Steinmann skal have svaret: „Jeg giver ikke meget for den General, der har tjent sine Sporer paa de bonede Gulve.“ Den ny Generalmajor tog hurtigt hjem.

Blandt Generalens faste Feriegæster paa Tybjerggaard var i adskillige Aar General Zahlmann, Oberst Thulstrup, Aarhus Borgmester v. Schmidten. En Datter af sidstnævnte, Frk. Augusta v. Schmidten, var i Generalens senere Aar Gæst paa Tybjerggaard

i Vintermaanederne og bidrog ved Samtale, Oplæsning og paa Spadsereture til at korte Timerne for den ensomme gamle Mand. Disse Vintermaaneder levedes i fuldkommen Stilhed og under en fuldkommen Regelmæssighed i Levemaade. Den gamle General elskede Samtaler, og jævnlig faldt han paa sine regelmæssige Ture i Samtale med Landsbyens Beboere, med hvilke han stod paa den bedste Fod.

Landbruget paa Tybjerggaard blev den Gang, som før og siden, drevet ved Forpagter; men den gamle General omfattede dette som Godsets Forhold i det Hele med levende Interesse.

En af Egnens Folk, der har kendt den gamle General, udtaler, at S. elskede Tybjerggaard, Egnen og Befolkningen. Alt godt, der voxede op, havde hans varme Interesse. Naar der var Halvaarsexamen i Tybjerg Skole, mødte Generalen udenfor Skolen og trakterede Børnene med Bol-

ler. Hver Jul fik to Elever i hver Klasse en Bog af ham. Tybjerg Læseforening, der var stiftet allerede 1866, havde hans varmeste Interesse, og han støttede den paa forskellig Maade.

Steinmann døde paa Tybjerggaard den 13de Februar 1894 — i 30-Aaret for de store Begivenheder, han havde været saa stærkt med i.

Selv om Kritiken over Als nu levede op paany i Omtalerne af den Afdøde, var det dog udelukkende hædrende Ord, der lød om den gamle General. Han har — udtalte Provst Lic. theol. O. Waage, Herlufmagle, — haft den Lykke at faa Oprejsning i sit Folks Omdømme og naa den Anerkendelse, han fortjente. Hans Kærlighed til sin Stand viste sig til det sidste ved den levende Interesse, som han følte for alt, hvad der angik vor Hærs Udvikling og vort Lands Forsvar og ved den Troskab, hvormed han

holdt fast ved ældre og yngre Kammerater.

Vi holdt alle af vor gamle General, og vi vil dybt savne ham.

— Saaledes sluttede Provst Waage sin Tale. Og den Højtidelighed, der prægede Jordefærden, den Deltagelse, der vistes fra alle Sider, bekræftede Provstens Ord. Kongen sendte personlig en Krans, og Godsets Beboere lagde en Sølvkrans paa Baaren. Fire Officerer fungerede som Sørgeomarskaller, og 100 Dragoner af Næstved Garnison afgav Æresvagt ved Gaarden og Kirken. Godsets Beboere bar Kisten ud af Hjemmet, og Officerer bar Kisten til Graven.

Efter Generalens Død

overtoges Tybjerggaard af hans eneste Søn, Oberstløjtnant P. F. Steinmann, der samtidig udtraadte af Hæren. Han indehavde Godset til sin Død i 1910. Han tog ikke fremtrædende Del i Egnens Liv, men var dog gennem en

Aarrække (1902—05) Medlem af Ringsted Andelsslagteris Bestyrelse. Efter hans Død blev hans Enke, Kammerherreinde Steinmann, f. Tuxen, Ejerinde af Tybjerggaard. Hun har vaaget nøje over de gode Traditioner paa den stilfulde gamle Gaard. Endnu staar den gamle General Steinmanns Vaabensamling og hans Arbejdsværelse, saaledes som det stod den Dag, den gamle General lukkede sine Øjne.

Der er ingen Livsarvinger til Godset.

Kammerherreinde Steinmann, der fyldte 70 Aar 12. Oktober 1930, modtog ved den Lejlighed veltalende Vidnesbyrd om den Kærlighed og Højagtelse, hvormed hun omfattes af alle, der gennem Aarene er kommet i Forbindelse med Tybjerggaard.

